

MIRJANA MATIJEVIĆ-SOKOL

POVIJESNA SVJEDOČANSTVA O SENJU I OKOLICI Antički izvori

Mirjana Matijević-Sokol
Zavod za povijesne znanosti HAZU
HR 41000 Zagreb

UDK:937:908(497.5 Senj)
Stručni članak
Ur.: 1994-10-27

U ovom prilogu sakupljeni su svi relevantni narativni izvori antičkog razdoblja koji se odnose na Senj i njegovu okolicu. Ti su izvori pisani latinskim i grčkim jezikom. Napravljen je izbor iz tekstova koji se odnose na Liburne i Japode u podvelebitskom obalnom pojasu i velebitskom području u unutrašnjosti (Lika), te je dan prijevod na hrvatski jezik, i to dijelom iz dostupne literature, a dijelom priređen za ovu priliku.

Uzeti su u obzir i neki pisci (Geograf Ravenjanin, Gvido) koji su djelovali znatno kasnije (u srednjem vijeku), ali su u njihovim djelima zabilježene prilike antičkog doba.

Inače, obuhvaćeni su autori od Pseudoskilaka, Klaudija Ptolemeja, Strabona, Plinija do rimskih itinerara i Diona Kasija. U obzir su došla poglavlja iz njihovih djela koja se odnose na antičke lokalitete današnjeg Senja (*Senia*), Starigrada (*Argyruntum*), Karlobaga (*Vegia*, *Bigi*), Stinice (*Ortopla*, *Ortoplina*), Svetog Jurja (*Lopsica*) iz podvelebitskog liburnskog prostora, te japodske lokalitete velebitskog područja u zaleđu Senja koji su poznati pod antičkim nazivima kao *Monetium* (Brinje), *Metulum* (Josipdol), *Avendo* (Brlog), *Arupium* (Prozor), *Ausancalio* (Medak).

Pisana povijest najvjerodostojnije je svjedočanstvo o prošlosti. Namjera nam je prikupiti i obraditi sve pisane izvore iz antičkog i srednjovjekovnog razdoblja za Senj i njegovu okolicu, povijesno i geografski povezanu, odnosno podvelebitski primorski pojas i velebitski prostor u unutrašnjosti (Lika).

U ovom prilogu obrađeni su antički izvori. To su poglavlja iz djela autora koji su zabilježili period dominacije Rima na etničkom prostoru Liburna i Japoda. Naime, nakon osnivanja rimske kolonije u Akvileji godine 181. prije

Krista, koja postaje središte širenja i romanizacije ovih naših prostora, liburnski i japodski entitet ulaze u pisanu povijest sa Senjom kao jednim od središta.

Antički pisci, čija su djela bilo povijesnog bilo geografskog karaktera opisivala istočnu jadransku obalu, nisu preskakali Senj s njegovom okolicom gdje se razvio niz antičkih naselja (Sveti Juraj, Stinica, Karlobag, Starigrad) i antički ih pisci bilježe pod nazivima koje je historiografija više-manje identificirala i locirala. Veći su problem lokaliteti na japodskom prostoru, a poglavlje o njima isto smo uvrstili jer im se povijesna sudbina veže uz Senj. To su još uvijek neubicirani posve lokaliteti *Monetium*, *Metulum*, *Avendo*, *Arupium*, *Ausancalio*.

Napominjemo da nismo obuhvatili sve antičke izvore koji govore o Liburnima i Japodima općenito.

Služili smo se dostupnom literaturom, koje popis prilažemo na kraju priloga. Posebno zahvaljujemo doc. dr. Bruni Kuntić-Makvić, koja je za ovu priliku s grčkog prevela poglavlje o Japodima iz Apijanove *Ilirske povijesti*, kapitalnog djela o povijesti Japoda.

PSEUDOSKILAK

Periplus, djelo slično kasnijim portulanima, pripisivalo se logografu Skilaku iz Karijande u Maloj Aziji, suvremeniku Hekatejevu. Međutim, kasnije je utvrđeno da je spomenuti logograf vjerojatni pisac jezgre tog spisa, ali da je ono nastalo u 4. st. pr. Kr. To je djelo puno geografskih i etnografskih podataka o narodima koji nastavaju obale Sredozemlja, pa tako i naše krajeve. Opisana je čitava naša obala od Istre do Epira. U 21. poglavlju nalazi se opis Liburnije.¹

21

Λιβυρνοί. Μετὰ δὲ Ἰστρουσ Λιβυρνοί εἰσιν εἶθνος ἐν δὲ τούτῳ τῷ ἔθνει πόλεις εἰσὶ παρά θάλλατταν λιὰς Ἰάσσα, Ἰαττιενιτης, δούρτα, ἄλουψοί, ὄλσοι, πεδῆται ἡμίονοι. οὗτοι θυναϊκοκρατοῦνται, καὶ εἰσιν αἱ θυναϊκες ἀνδρῶν ἔλευθέρ [αι], μίσχονται δὲ τοῖς ἑαυτῶν δούλοις καὶ τοῖς πλησιοχώροις ἀνδράσσι. κατὰ ταύτην τὴν χώραν αἶδε νῆσοι εἰσιν ὧν ἔχω εἰπεῖν τὰ ὀνόματα. εἰσὶ δὲ καὶ ἀνώνυμοι πολλαί, εἰστρις νῆσος σταδ. τι πλατὰ δὲ ρκ', κλείτρειλιτρία, μεντορίδες. αὗται δὲ αἱ νῆσοι εἰσὶ μεγάλαι. καταρβάτης ποταμός. παράπλους τῆς λιβυρνίδος χώρας ἡμερῶν δύο.

¹ Tekst i prijevod preuzet je prema: Mate Suić, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb, 1976., str. 285. Inače kompletnu znanstvenu analizu Pseudoskilakova djela s obzirom na naše krajeve vidi u: Mate Suić, *Istočna jadranska obala u Pseudo Skilakovu Periplusu*, Rad JAZU, knj. 306., Zagreb, 1955., str. 121.-186.

Liburni. Poslije Istra je narod Liburna. U tom narodu su gradovi uz more: Lias, Idassa, Attienites, Dyyrta, Aloupsoi, Olsoi, Pedetai, Hemionoi. Ovima vladaju žene, i te su žene slobodne od muževa, a liježu s robovima i ljudima iz susjedstva. Uz tu zemlju su ovi otoci kojih znam reći imena, a ima ih mnogo drugih bezimernih: Eistris otok (dug) stadija 310, širok stadija 120, Kleitrelitria (vjer. Elektridi), Mentorides. Ti su otoci veliki. Rijeka je Katarbates. Plovidba uz liburnijsku zemlju traje dva dana.

STRABON AMASIJAC

Strabon je poznati helenistički geograf, rođen 63. godine pr. Kr. u Amasiji na Pontu. Umro je u Rimu godine 19. ili 23. Živeći dugo u Rimu, putovao je po europskom dijelu Rimskog Carstva, pa je tako na licu mjesta upoznao krajeve koji će kasnije biti predmet njegova znamenitog djela *Geografija*, koje je napisao u 17 knjiga i koje opisuju Europu od Španjolske do Makedonije i Grčke kao i Malu Aziju, Kavkasko područje, Iran, Mezopotamiju, Siriju, Palestinu, Arabiju, Egipat, Etiopiju i Libiju, a u uvodnom dijelu, odnosno u prve dvije knjige, prikazuje fizikalnu i matematičku geografiju. Međutim, Strabonova *Geografija* svojevrsni je kompendij onodobnoga znanja jer se Strabon služio brojnim djelima svojih prethodnika i suvremenika. Glavni su mu izvori pak bili Eratosten, Artemidor Efežanin, Polibije i pisac kojega sam naziva *Kronograf*. Djelo je pisano grčkim jezikom.

Na naše krajeve Strabon se osvrće u više knjiga svoga djela. U uvodnim knjigama spominje se Pula, Dunav, Jadransko more, Istra, liburnijski otoci. U petoj knjizi, koja je posvećena Italiji, opširnije piše o Istri. Sedma pak knjiga, koja obuhvaća sjevernu, srednju i istočnu Europu, posebno je zanimljiva jer su u glavi 5, stavci 1 do 12 prikazane naše zemlje. U ovom radu zanima nas stavak 4 jer je u njemu prikaz japodske i liburnijske obale, odnosno obalnog pojasa podno Velebita (*Albium*), ali i zaleđa tog istog primorskog pojasa.²

VII, 5, 4

Ἐξῆς δ' ἐστὶν ὁ Ἰαποδικὸς παράπλους χίλιων σταδίων ἰδρυνταὶ γὰρ οἱ Ἰάποδες ἐπὶ τῷ Ἀλβίῳ ὄρει τελευταίῳ τῶν Ἀλπεων ὄντι, ὑψηλῷ σφόδρα, τῇ μὲν ἐπὶ τοὺς Παννονίους καὶ τὸν Ἰστρον καθήκοντες, τῇ δ' ἐπὶ τὸν Ἀδρίαν, ἀρειμάνιοι μὲν. ἐκπεπονημένοι δὲ ὑπὸ τοῦ Σεβαστοῦ τελέως πόλεις δ' αὐτῶν Μέτουλον, Ἀρουπίνοι, Μονήτιον, Οὐένδων λυπρὰ δὲ τὰ χωρία.

² Tekst je preuzet prema: H. L. Jones, *The Geography of Strabo*, Loeb classical Library, London-Cambridge, 1969., str. 258.; a prijevod je preuzet od; Mirko Marković, *Opis Panonije i Ilirika u Strabonovoj Geografiji*, (Prijevod lib. VII, cap 5 uz komentar), Geografski glasnik, br. 47, Zagreb, 1985., str. 156.

καὶ ζειᾶ καὶ κέγχρω τὰ πολλὰ τρεφομένων ὁ δὲ ὄπλισμός
 Κελτικός κατὰστικτοὶ δὲ ὁμοίως τοῖς ἄλλοις Ἰλλυριοῖς καὶ ράξι.
 μετὰ δὲ τὸν τῶν Ἰαπόρων ὁ Λιβυρνικός παράπλους ἐστὶ, μείζων
 τοῦ προτέρου σταδίοις πεντακοσίοις, ἐν δὲ τῷ παράπλῳ
 ποταμὸς φορτίοις ἀνάπλουν ἔχων μέχρι Δαλματέων, καὶ
 Σκάρδων, Λιβυρνή πόλις.

VII, 5, 4

Zatim slijedi plovidba obalom Japoda 1000 stadija. Naime, Japodi su smješteni kod veoma visoke planine Albium, koja čini svršetak Alpa. Dijelom se proteže i do Dunava, a dijelom do Jadrana. Japodi su ratoborno pleme, ali su posve pokoreni od cara Augusta. Njihovi gradovi su Metul, Arupij, Monetij i Vendon. Kraj je siromašan: većinom žive od ječma. Oružje im je galsko. Tetovirani su poput ostalih Ilira i Tračana. Poslije jepodske obale slijedi liburnijska. Duža je od prethodne za 50 stadija. Na toj obali je rijeka kojom se prevzi roba sve do Dalmata i liburnijskog grada Skardon.

PLINIJE STARIJI

Gaj Plinije Sekundo (*Gaius Plinius Secundus*), poznat pod imenom Plinije Stariji za razliku od svoga nećaka Plinija Mlađega rođen je u Komu kod Milana godine 23. ili 24. nakon Krista. Obavljao je mnoge službe carskog činovnika po provincijama Carstva te je tako boravio u Britaniji, Germaniji, Hispaniji kao i u Tunisu, Belgiji i Galiji Narbonskoj. Smrt ga je zatekla pri provali Vezuva godine 79. nakon Krista na mjestu vrhovnog zapovjednika brodovlja u pomorskoj bazi kod Napulja.

Poznato je da se bavio znanošću, i prirodnom i povijesnom, te da je pisao više djela, ali je do nas dopro samo njegov grandiozni *Prirodopis* u 37 knjiga, enciklopedija cjelokupnog ondašnjeg znanja, nastala na osnovu dostupne mu literature onog doba. Za naše krajeve značajne su knjige III-VI u kojima se bavi zemljopisom Europe, a pretpostavlja se da mu je glavni izvor za našu obalu bio vjerojatno spis Marka Terencija Varona *De ora maritima*.

O Senju piše u trećoj knjizi, poglavlja 139-141, i to u okviru poglavlja o Liburniji.³

III, 139-141

Arsiae gens Liburnorum iungitur usque ad flumen Titium. pars eius fuere Mentores, Himani, Encheleae, Bulini et quos Callimachus Peucetios appellat, nunc totum uno nomine Illyricum vocatur generatim. populorum pauca effatu digna aut facilia nomina. conventum Scardonitanum petunt Iapudes et Liburnorum civitates XIII, ex quibus Lacinienses, Stulpinos, Burnistas, Olbonenses nominare non pigeat. ius Italicum habent

³ Tekst je preuzet prema: Mate Križman, *Antička svjedočanstva o Istri*, Pula-Rijeka, 1979., str. 227., a prijevod je za ovu priliku napravila M. Matijević-Sokol.

ex eo conventu Alutae, Flanates, a quibus sinus nominatur, Lopsi, Varvarini immunesque Asseriatas, et ex insulis Fertinates, Curictae. cetero per oram oppida a Nesactio Alvona, Flanona, Tarsatica, Senia, Lopsica, Ortoplinia, Vegium, Argyruntum, Corinium, Aenona, civitas Pasini, flumen Telavium, quo finitur Iapudia. insulae eius sinus cum oppodis praeter supra significatas Absortium, Arba, Crexi, Gissa, Portunata. rursus in continente colonia Iader, quae a Pola CLX abest, inde XXX Colentum insula, XLIII ostium Titii fluminis.

Liburniae finis et initium Dalmatiae Scardona in amne eo XII pasuum a mari.

III, 139-141

Na Rašu se nastavlja narod Liburna sve do rijeke Titija, a njegov su dio Mentori, Himani, Enheleji, Bulini i oni koje Kalimah naziva Peucetima, a sada se sve općenito naziva jednim imenom Ilirik. Malo je od tih narodnih imena dostojno ili prikladno za spomen. Japodi i četrnaest liburnskih zajednica pripada skardonitanskom konventu, od kojih Lacinijenze, Stulpine, Burniste, Olbonenze neka ne bude naodmet spomenuti. Italsko pravo iz ovog konventa imaju Aluti i Flanati po kojima se naziva zaljev, pa Lopsi, Varvarini i Aseriati, koji su oslobođeni od poreza, a od otočana Fertinati i Kurikte. Inače obalom od Nezakcija su gradovi: Albona, Flanona, Tarsatika, Senija, Lopsika, Ortoplinija, Vegij, Argirunt, Korimij, Enona, zatim općina Pasina, rijeka Telavij kojom završava Japodija. Otoci ovoga zaljeva s gradovima na njima osim gore spomenutih su Apsorcij, Arba, Kreksi, Gissa, Portunata, a na kopnu ponovno Jader, kolonija koja je od Pule udaljena stotinu i šezdeset tisuća koraka, zatim je otok Kolentum na trideset tisuća koraka, pa ušća rijeke Titij na četrdeset i tri tisuća koraka.

Granica Liburnije i početak Dalmacije je Skardona na istoj rijeci na dvanaest tisuća koraka od mora.

APIJAN

Apijan Aleksandrinac grčki je povjesničar iz 2. stoljeća nakon Krista. Rodio se u Aleksandriji, bio je u Rimu odvjetnik, a u Egiptu je obavljao visoke državne poslove. Glavno djelo pisano grčkim jezikom je *Rimska povijest*. Prikazao je rimsku povijest od najstarijih vremena povezanim kronološkim i zamljopisnim slijedom. U IX. knjizi opisani su rimski ratovi u Iliriku. Ona sadrži opis naših krajeva. Stoga se naziva *Ilirskom poviješću*. Apijan piše o Ilirima, kojima pribraja Japode i Liburne. Mi smo ovdje odabrali dijelove koji se odnose na njih.⁴

Ἰαπόδων δὲ τῶν ἐντὸς Ἰαλπεῶν Μοεντῖνοι μὲν καὶ 48
 Αὐενόεσται προσέθεντο αὐτῷ προσιόντι, Αὐρουπίνοι δ', οἱ
 16 πλείστοι καὶ μαχιμώτατοι τῶνδε τῶν Ἰαπόδων εἰσὶν, ἔχ
 τῶν κωμῶν ἕς τὸ ἄστῦ ἀνωκίσαντο καὶ προσιόντος αὐτοῦ
 ἕς τὰς ὕλας συνέφυγον. ὁ δὲ Καῖσαρ τὸ ἄστῦ ἐλθὼν οὐκ

⁴ Tekst je preuzet prema: *Appiani Historia Romana*, vol. I, ed. T. Vireck et A. G. Roos. Lipsiae, 1962., str. 341.-345, a prijevod je napravila za ovu priliku doc. dr. Bruna Kuntić-Makvić.

ἐνέπρησεν, ἐλπίσας ἐνδώσειν αὐτούς καὶ ἐνδοῦσιν οἰκεῖν ἔδωκε.

- 17 μάλιστα δ' ἠνώχλησαν αὐτὸν Σαλασσοὶ τε καὶ Ἰάποδες 49 οἱ πέραν Ἄλπεων καὶ Σεγεστανοὶ καὶ Δαλμάται καὶ Δαίοιοι τε καὶ Παίονες, ὄντες ἕκασ τοῖς Σαλασσοῖς, οἱ κορυφᾶς οἰκοῦσι τῶν Ἄλπεων, ὄρη δύσβατα, καὶ στενὴ δίοδος ἐστὶν ἐπ' αὐτὰ καὶ δυοχερῆς δι' ἧ καὶ ἦσαν αὐτόνομοι καὶ τέλη τοὺς παρορέοντας ἤθουν. τούτοις 50 Οὔτερ ἐμπεσὼν ἀδοκῆτως τὰ στενὰ προύλαβε δι' ἐνέδρας καὶ ἐπὶ δίοτες αὐτοὺς ἐπολιόρκει. οἱ δὲ ἄλῶν ἀπορία, ὧν εἰσι μάλιστα ἐν χρεῖα, φρουρᾶς ἐδέξαντο. καὶ Οὔτερος ἀποστάντος τὰς φρουρᾶς ἐξέβαλον εὐθύς καὶ τὰ στενὰ κρατυνάμενοι τοὺς ἐπιπεμπομένους σφίσιν ὑπὸ τοῦ Καίσαρος διέπαιζον, οὐδὲν ὄραν μέγα ἔχοντας. ὅθεν αὐτοῖς 51 ὁ Καῖσαρ, προσδοκώμενος τοῦ πρὸς Ἀντωνίων πολέμου, συνέθετο αὐτονόμους ἑάσειν καὶ ἀκολάστους τῶν ἐπὶ Οὔτερι πραχθέντων. οἱ δ' ἄτε ἐν ὑποψία ταῦτ' ἔχοντες, ἄλας πολλοὺς ἐσώρευον καὶ τὴν Ῥωμαίων κατέθειον, μέχρι Μεσσάλας Κορουῖνος αὐτοῖς ἐπιπεμφθεῖς λιμῶ παρεστησατο.
- 18 καὶ Σαλασσοὶ μὲν οὕτως ἐλήφθησαν, Ἰάποδες δὲ οἱ 52 πέραν Ἄλπεων, ἔθνος ἰσχυρόν τε καὶ ἄγριον, δις μὲν ἀπέωσαντο Ῥωμαίους, ἑτεσί που ἀρχοῦ εἴκοσιν, Ἀκυληῖαν δ' ἐπέδραμον καὶ Τερρηστόν, Ῥωμαίων ἀποικον, ἐσκύλευσαν. ἐπιόντος δ' αὐτοῖς τοῦ Καίσαρος ὁδὸν ἀνάντη καὶ τραχεῖαν, οἶδε ἔτι μᾶλλον αὐτὴν ἐδυσχέραινον αὐτῶ, τὰ δένδρα κόπτοντες, ὡς δὲ ἀνῆλθεν, ἐς τὴν ἄλλην ὕλην 53 αὐτοὶ συνέφυγον καὶ προσιόντα ἐλόχων. δ' δὲ (ὑπώπτευε γὰρ αἰεὶ τι τοιοῦτον) ἐς τὰς ἀκρωρείας τινὰς ἔπεμπεν, οἱ ἐκατέρωθεν αὐτῶ συνέθειον, προβαίνοντι διὰ τοῦ χθραμαλοῦ ἐκεῖ κόπτοντι τὴν ὕλην. οἱ δὲ Ἰάποδες ἐπεξέθειον μὲν ἐκ τῶν ἐνεδρῶν καὶ πολλοὺς ἐτίτρωσκον, ὑπὸ δὲ τῶν ἐν τοῖς ἄκροις ἐπιτρεχόντων κατεκόπτοντο οἱ πλείους. οἱ δὲ λοιποὶ πάλιν ἐς τὰ λάσια συνέφυγον, τὴν πόλιν ἐκλιπόντες, ἣ ὄνομα Τέρπωνος. καὶ αὐτὴν ὁ Καῖσαρ ἐλὼν οὐκ ἐνέπρησεν,
- 19 ἐλπίσας καὶ τοῦσδε ἐνδώσειν καὶ ἐνέδωκαν. ἐπὶ δ' ἑτέραν 54 πόλιν ἐχώρει, Μετοῦλον, ἣ τῶν Ἰαπόδων ἐστὶ κεφαλὴ, κεῖται δ' ἐν ὄρει σφόδρα ὑλῶδει ἐπὶ δύο λόφων, οὓς δικαίρῃ χαράδρα στενὴ, καὶ ἡ νεότης ἦν ἀμφὶ τοὺς τρισχιλίους μαχίμους τε καὶ σφόδρα εὐοπλους, οἱ Ῥωμαίους τὰ τείχη σφῶν περιστάντας εὐκόλως ἀπεκρούοντο. οἱ δὲ χῶμα ἤγειρον καὶ οἱ Μετοῦλοι τό τε χῶμα νυκτὸς καὶ ἡμέρας ἐκτρεχόντες ἠνώχλουν καὶ τοὺς ἀνδράς ἀπὸ τοῦ τείχους μηχαναῖς κταπένονουν, ἄς ἐσχήκεσαν ἐκ τοῦ πολέμου, ὃν Δέκμος Βροῦτος ἐνταῦθα ἐπολεμήσεν Ἀντωνίῳ τε καὶ

- τῶ Σεβαστῶ. πονοῦντος δὲ καὶ κείνοις ἤδη τοῦ τείχους οἷδ' 55
 ὑπετείχισαν ἔνδοθεν καὶ τὸ κεκμηκὸς ἐκλιπόντες
 μετεπήδησαν εἰς τὸ νεότευκτον. οἱ δὲ Ῥωμαῖοι τὸ μὲν
 ἐκλειφθὲν λαβόντες ἐνέπρησαν, κατὰ δὲ τοῦ ἄλλου δύο
 χώματα ἔχουν καὶ ἀπ' αὐτῶν γεφύρας τέσσαρας ἐξέτειναν
 εἰς τὸ τεῖχος. γενομένων δὲ τούτων ὁ Καῖσαρ περιέπεμψε
 τινὰς εἰς τὰ ὀπίσθια τῆς πόλεως, περισπᾶν τοὺς
 Μετούλους, τοῖς δ' ἄλλοις προσέταξε περᾶν εἰς τὰ τεῖχη δια
 τῶν γεφυρῶν. καὶ αὐτὸς εἰς ὑψηλὸν πύργον ἀναβάς ἑώρα.
- 20 οἱ βάρβαροι δὲ τοῖς περῶσιν ὑπήντων τε ἐκ μετώπου κατὰ 56
 τὸ τεῖχος καὶ ὑφεδρεύοντες ἕτεροι τὰς γεφύρας μακροῖς
 δόρασιν ὑπεκέντουν μᾶλλον τε ἐθάρρησαν μιᾶς γεφύρας
 καὶ δευτέρως ἐπ' ἐκείνη πεσοῦσης. ὡς δὲ καὶ ἡ τρίτη
 συνέπεσε, φόβος ἤδη παντελῆς τοὺς Ῥωμαίους ἐπέιχε, καὶ
 οὐδεὶς τῆς τετάρτης ἐπέβαινε, ἕως ὃ Καῖσαρ ἐκ τοῦ
 πύργου καταθρόων ὠνείδιζεν αὐτούς. ἀλλὰ καὶ ὡς οὐκ
 ἐρεθίζομένων αὐτός, ἀσπίδα λαβὼν, ἐπὶ τὴν γέφυραν ἴετο
 ὁρόμῳ. συνέθεον δ' αὐτῶ τῶν ἡγεμόνων Ἀρχίππας τε καὶ 57
 Ἰέρων καὶ ὁ σωματοφύλαξ Λούτος καὶ Οὐόλας, τέσσαρες
 οἷδε μόνοι, καὶ τῶν ὑπασπιστῶν ὀλίγοι. ἤδη δ' αὐτοῦ τὴν
 γέφυραν περῶντος ἐν αἰδοῖ γενομένου ὁ στρατὸς
 ἀνεπήδησεν ἄθροος. καὶ πάλιν ἡ γέφυρα βαρυνθεῖσα
 καταπίπτει, καὶ οἱ ἄνδρες ὑπ' αὐτῆς ἄθροοι κατεχώννυντο,
 καὶ οἱ μὲν ἀπέθανον αὐτῶν, οἱ δὲ συντριβέντες ἐφέροντο.
 ὁ δὲ Καῖσαρ ἐπλήγη μὲν τὸ σκέλος τὸ δεξιὸν καὶ τοὺς 58
 βραχίονας ἄμφω, ἀνέδραμε δ' ὅμως εὐθὺς ἐπὶ τὸν πύργον
 μετὰ τῶν συμβόλων καὶ ἑαυτὸν ἔδειξεν ἔρρωμένον, μὴ τις
 ὡς ἀποθανόντος γένοιτο θόρυβος. ἵνα δὲ μὴ οἱ πολεμιοὶ
 νομίσειαν αὐτὸν ἐνδώσειν ἀναχωρήσαντα, εὐθὺς ἑτέρως
 ἐπήγνυτο γεφύρας. ὃ καὶ μάλιστα κατέπληξε
 τοὺς Μετούλους, ὡς ὑπὸ γυνῆς ἀμάχου πολεμουμένου.
- 21 καὶ τῆς ἐπιούσης πρεσβευσάμενοι πρὸς αὐτὸν ὁμήρους τε 59
 πεντήκοντα ἔδωσαν, οὓς ὁ Καῖσαρ ἐπελέξατο, καὶ φρουρὰν
 ὑποσχόμενοι δεξασθαι τὸν ὑψηλότερον λόφον τοῖς φρουροῖς
 ἀπέλιπον, αὐτοὶ δὲ μετεχώρουν εἰς τὸν ἕτερον. ἐπεὶ δὲ
 ἐσελθοῦσα ἡ φρουρὰ τὰ ὄπλα αὐτούς ἐκέλευεν
 ἀποθέσθαι, οἷδε ἠγανάκτησάν τε καὶ τὰ γυναικῶν σφῶν καὶ
 τοὺς παῖδας εἰς τὸ βουλευτήριον συγκλείσαντες καὶ
 φυλακὴν ἐπιστήσαντες, οἷς εἶρητο, εἰ τι ἀηδὲς χίχνοιτο
 περὶ αὐτούς, ἐμπρήσαι τὸ βουλευτήριον, ἐπεχείρουν τοῖς
 Ῥωμαίοις αὐτοὶ μετ' ἀπονοίας. οἷα δ' ὑψηλοτέρους 60
 ἐπιχειροῦντες ἐκ ταπεινοῦ, συνεχώσθησαν ἄθροοι, καὶ οἱ
 φύλακες τὸ βουλευτήριον κατέπρησαν, πολλάί τε τῶν
 γυναικῶν ἑαυτὰς τε καὶ τὰ τέκνα διεχρῶντο, αἱ δὲ καὶ

ζῶντα ἔτι φέρουσαι ἐς τὸ πῦρ ἐνήλαντο, ὡς ἀπολέσθαι τῶν Μετούλων τὴν τε νεότητα πᾶσαν ἐν τῇ μάχῃ καὶ τῶν ἀχρείων τὸ πλεόν τῷ πυρὶ συγκατεφλέγη δὲ αὐτοῖς καὶ ἡ 61 πόλις, καὶ οὐδὲν ἦν ἶχνος μεγίστης ἐκεῖθι γενομένης. Μετούλου δ' ἀλούσης οἱ λοιποὶ τῶν Ἰαπόδων καταπλαχέντες ἑαυτοὺς ἐπέτρεψαν τῷ Καίσαρι.

Ἰάποδες μὲν οὖν οἱ πέραν Ἄλπεων τότε πρῶτον Ρωμαίων ὑπήκουσαν καὶ αὐτῶν Ποσηγούς, ἀποχωρήσαντος τοῦ Καίσαρος, ἀποστάντας, ἐπιπεμφθεὶς αὐτοῖς Μάρκος Ἐλβιος εἶλεν καὶ τοὺς μὲν αἰτίους ἐκτείνει, τοὺς δὲ 22 λοιποὺς ἀπέδοτο. ἐς δὲ τὴν Σεγεστικὴν γῆν οἱ Ρωμαῖοι, οἷς 62 πρότερον ἐμβάλλοντες, οὔτε ὄμηρον οὔτε ἄλλο τι εἰλήφεσαν ὅθεν ἦσαν ἐπὶ φρονήματος οἱ Σεγεστανοί. ὁ δὲ Καῖσαρ αὐτοῖς ἐπήει διὰ τῆς Παιόνων γῆς, οὐπω Ρωμαίοις οὐδε τῆσδε ὑπηκόου γενομένης.

16, 48

Od Japoda pak unutar Alpa Moentinci i Avedani pristupiše mu kako je napredovao, dok se Arupijci, najhrabriji i najbojovniji Japodi, povukoše iz sela u utvrdu i izbjegoše u šume uoči njegova dolaska. Cezar zauze grad, no ne spali ga, ponadavši se da će se oni predati. Kad su se predali, odlučī neka ondje obitavaju.

17, 49

No, najviše su ga namučili Salasi, prekoalpski Japodi, Segeščani, Delmati, Desijci i Peonci, koji su daleko od Salasa. Oni nastavaju vrhunce Alpa, neprohodnih gora kroz koje je prelazak težak. Zbog toga su bili samostalni i utjerivali su daće od prolaznika.

17, 50

Veter ih iznenadno napadne, na prepad preotme klance i opsjedaše ih dvije godine. Nedostajalo im je soli, kojom ponajviše oskudijevaju, te su prihvatili posade. Čim se Veter udaljio, odmah posade izbacīše i ovladaše klancima, te ismijavahu Cezarove poslanike da nisu sposobni učiniti ništa velikoga.

17, 51

Budući da se naslućivao sukob s Antonijem, Cezar ih odlučī ostaviti samostalnim i nekažnjenim za nedjela prema Veteru. Sumnjajući u to, oni su skupljali mnogo soli i napadali rimsko područje, dok nije na njih poslan Mesala Korvin, koji ih je pokorio glađu.

18, 52

Salasi su, dakle, podvrgnuti na taj način. Prekoalpski pak Japodi, snažan i divlji narod, odbili su Rimljane dva puta u manje od dvadeset godina. Napadali su Akvileju i opljačkali rimsku koloniju Tergest. Dok je Cezar nastupao protiv njih strmim i neravnim putem, oni su mu ga otežavali obarajući stabla.

18, 53

Kad se uspeo, izbjegli su u drugu šumu i vrebali na nj dok je nastupao. Budući da je stalno predviđao nešto takvo, odaslao je nekolicinu na brdske vrhunce neka napreduju uz oba njegova boka dok on stupa naprijed nizinom i obara šumu. Japodi provaljivahu iz

zasjeda i mnoge ubijahu, no većinu ih pobiju oni koji su usporedno stupali vrhuncima. Preostali su se opet skupljali u gušticama, napustivši grad kojemu je ime Terpon. Kad ga je zauzeo, Cezar ni njega nije spalio - nadajući se da će se i oni predati. I predali su se.

19, 54

Zatim je napredovao na slijedeći grad, Metul, glavni grad Japoda. On leži na vrlo šumovitu brijegu, na dva vrhunca koje dijeli uski lanac. Za oružje sposobnih ljudi u punoj snazi bilo je ondje oko tri tisuće, bojovnih i vrlo dobro naoružanih, koji su lako odbijali Rimljane dok su stajali oko njihovih bedema. Rimljani su podizali nasip, a Metuljani su noću i danju provaljivali kroza nj i izazivali. S bedema su ljudstvo gađali bojnim spravama kojih su se bili domogli za borbe što ju je Decim Brut ondje vodio protiv Antonija i Augusta.

19, 55

Kad im je bedem već popuštao, podigli su unutra drugi, napustili porušeni i prešli na novo sagrađeni. Rimljani su zaposjeli i spalili napušteni bedem, a uz drugi nasuli su dva nasipa i s njih su položili četiri mosta na bedem. Kad je to učinjeno, Cezar pošalje nekolicinu naokolo na stražnju stranu grada da bi opkolili Metuljane, a ostalima zapovijedi neka mostovima prijeđu na bedeme. Sam se uspne na visoki toranj te promatraše.

20, 56

Barbari su se po bedemu sučelice suprostavili onima koji su kušali prijeći, a drugi su odozdo dugim kopljima probadali mostove i veoma su se ohrabрили kad je pao prvi, a zatim drugi most. Kad je pao i treći, Rimljane je već obuzeo posvemašnji strah, te nitko nije stupao na četvrti most dok ih nije izgrdio Cezar koji je strčao s tornja. Kad ih niti tako nije pokrenuo, uzme štit i sam ustrča na most.

20, 57

S njime pohrle od časnika Agripa i Hijeron, te tjelesni stražari Lut i Vola, samo četvorica, s nekolicinom posve odanih. Kad je već prelazio most, postidje se vojska i uspne se hrpimice. I opet pada most, opterećen, i ljudi budu pod njime zatrpani, jedni poginu, druge iznesu satrte.

20, 58

I Cezar bi udaren u desnu nogu i obje ruke, no ipak se odmah uspne na toranj do zastave i pokaza se u punoj snazi, kako ne bi nastala nikakva pomutnja zbog pomisli da je poginuo. Da pak niti neprijatelji ne bi pomislili da će se on predati i povući, smjesta dade izraditi druge mostove. To je ponajviše i shrvalo Metuljane, te su se neočekivano bezvoljno borili.

21, 59

Slijedećega dana upute mu izaslanike, predaju pedeset talaca koje je odabrao, te prihvate posadu. Vojnicima iz posade prepuste držati viši vrhunac, a sami prijeđu na drugi. Kad posada uđe i odredi im neka predaju oružje, oni se razgnjeve, zatvore žene i djecu u vijećnicu i postave stražare, te im reknu neka spale vijećnicu dogodi li im se što strašno, a sami pomamno navale na Rimljane.

21, 60

Kako su napadali odozdo Rimljane na višem položaju, bili su hrpimice strovaljeni. Stražari su potpalili vijećnicu, mnoge su žene ubijale sebe i djecu, druge su se sa živom

na rukama bacale u plamen, te su u toj bici od vatre propali svi za boj sposobni muškarci i većina nejakih Metuljana.

21, 61

S njima je spaljen i grad, i ne bijaše nikakva traga od njega, nekoć najvećeg u onim krajevima. Kad je zauzet Metul, ostali se Japodi u strahu predaju Cezaru. Prekoalpski su se Japodi dakle tada prvi puta podvrgnuli Rimljanima. Kad je Cezar odstupio, odmetnuli su se jedni od njih, Poseni. Na njih je poslan Marko Helvije, osvojio je njihovo područje, krivce pobio, a ostale prodao.

22, 62

U segestičku su zemlju Rimljani prije provalili dva puta, no nisu uzimali taoce niti što drugo. Zbog toga su Segešćani bili umišljeni. Cezar je na njih nastupao kroz panonsku zemlju dok niti ona još nije bila podvrgnuta Rimljanima.

PTOLEMEJ

Klaudije Ptolemej poznati je matematičar, astronom, astrolog i geograf koji je živio u 2. stoljeću nakon Krista u Aleksandriji. Uz glavno djelo *Veliki sustav astronomije* u 13 knjiga, u kojemu je izložio svoj geocentrički sustav, napisao je i *Geografsku uputu*, odnosno neku vrstu priručnika o crtanju zemljopisnih karata, tako da svako mjesto označeno na karti ima svoju geografsku širinu i dužinu. U tom priručniku iz 2. st. pisanom grčkim jezikom označen je i Senj u sklopu gradova koji se navode na obalama Liburnije.⁵

II, 16, 1-2

μετὰ τὴν Ἰστρίαν τῆς Ἑλλάδος ἕξις			
2. Λιβουρνίας τῆς Ἰλλυρίας παράλιος			
Ἀλούωνα	λς'	["γ"]	με'
Φλανῶνα	λς'		μδ' ["γ"]
Ταρσατικά	λς'	ζό'	μδ' ["δ"]
Οἰνέως ποταμοῦ ἔκβολαί	λη'		μδ' ["δ"]
Οὐόλκερα	λη'	[""]	μδ' ["δ"]
Σένια	λθ'		μδ' ζό'
Λόψικα	λθ'	δ''	μδ' ζό'
Τηδανίου ποταμοῦ ἔκβολαί	λθ'	ζ''	μδ' [""]

II, 16, 1-2

Nakon Istre u Italiji slijedi obala Liburnije u Iliriji:

Albona	36°50'	45°
Flanona	37°	44°50'
Tarsatika	37°40'	44°45'

⁵ Tekst i prijevod preuzeti su iz: Mate Križman, *Antička svjedočanstva o Istri, Pula-Rijeka 1979.*, str. 95.-97. O Ptolemeju; isto, str. 93.-95.

Uolkéra ⁶	38°30'	44°45'
Senija	39°	44°40'
Lopsika	39°15'	44°40'
Ušće rijeke Tedenija	39°20'	44°30'

DION KASIJE

Dion Kasije (*Cassius Dio Cocceianus*) živio je u 2./3. stoljeće nakon Krista. Najviše podataka o samom sebi ostavio je u svojem djelu *Povijest*. Bio je podrijetlom iz Nikeje u Bitiniji, a otac mu Kasije Apronijan bio je predstavnik mjesne bogate sredine i član senata u vrijeme Marka Aurelija, a pod Komodom carski namjesnik u Kilikiji i Dalmaciji. Sam Dion Kasije obavljao je mnoge državničke poslove u Kilikiji, Rimu, Egiptu, Dalmaciji, Panoniji. Zanimao ga je dolazak Septimija Severa na vlast i o tome je napisao knjižicu, a ubrzo zatim počeo je skupljati građu za *Rimsku povijest*, djelo napisano u osamdeset knjiga.

Rimska povijest obuhvaća period od dolaska Eneje u Italiju pa do Dionova drugog konzulata godine 229. Dion je bio Grk, ali je ipak političke probleme i rimsku narodnu tradiciju promatrao očima rimskog građanina. Njegov je spis djelomično sačuvan. U XXI. knjizi opisan je rat s Japodima.⁷

XXI, 49, 35

Τοῦτο μὲν ὕστερον ἐγένετο, τότε δὲ τοὺς μὲν ἄλλους ἑτέροις τισὶ καταστρέψασθαι προσέταξεν, αὐτὸς δὲ ἐπὶ τοὺς Ἰάπυδας ἐστράτευσε. καὶ τοὺς μὲν ἐντὸς τῶν ὁρῶν, οὐ πάνυ πόρρω τῆς θαλάσσης οἰκοῦντας, ἀπονώτερον προσηγάγετο, τοὺς δὲ ἐπὶ τῶν ἄκρων καὶ ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα αὐτῶν οὐκ ἀταλαιπώρως ἐχειρώσατο. τὸ γὰρ Μέτουλον, τὴν μεγίστην σφῶν πόλιν, κρατυνάμενοι πολλὰς μὲν προσβολὰς τῶν Ῥωμαίων ἀπεκρούσαντο, πολλὰ δὲ μηχανήματα κατέφλεξαν, αὐτόν τε ἐκείνον ἀπὸ πύργου τινὸς ξυλίνου ἐπιβῆναι τοῦ περιβόλου πειρώμενον κατέστρωσαν. καὶ τέλος, ὡς οὐδὲν μᾶλλον ἀπανίστατο ἀλλὰ καὶ δυνάμεις προσμετεπέμπετο, συμβῆναι τε βούλεσθαι ἐπλάσαντο, καὶ φρουροὺς ἐς τὴν ἄκρην ἐσδεξάμενοι ἐκείνους τε τῆς νυκτὸς ἀπαντὰς ἐφθειραν καὶ τὰς οἰκίας ἐνέπρησαν, καὶ οἱ μὲν ἑαυτοὺς οἱ δὲ καὶ τὰς γυναῖκας τὰ τε παιδία προσάπεχτειναν. ὥστε μὴδ' ὅτι οὐν ἀπ' αὐτῶν τῷ Καίσαρι περιγενέσθαι. οὐ γὰρ ὅτι ἐκείνοι, ἀλλὰ καὶ οἱ ζῶντες σφῶν ἐκούσιοι οὐ πολλῶ ὕστερον ἐφθάρησαν.

⁶ *Uolkera* je grad koji samo spominje Ptolemej, a C. Müller smatra da je to postaja *Ad Turres* odnosno današnja Crikvenica, dok Mayer iz tog imena izvodi ime Bakar.

⁷ Tekst je preuzet prema: Marjeta Šašel-Kos, *Zgodovinska podoba prostora med Akvilejo, Jadranom in Sirmijem pri Kasiju Dionu in Herodijanu*, Ljubljana, 1986., str 128., a i prijevod je napravljen prema slovenskom iz istog izdanja na str. 129.

XXI, 49, 35

To se dogodilo kasnije; taj put osvajanje drugih plemena povjerio je svojim legatima, a sam se borio protiv Japoda. Plemena koja su naseljena s unutarnje strane gora, nedaleko od mora, bez teškoća je pokorio, međutim su mu ona na samim vrhovima i na suprotnoj strani planina zadala prilično mnogo posla. Stanovnici su utvrdili svoje najveće naselje Metul, zaredom su odbili rimske napade, zapalili više opsadnih naprava i bacili na tlo čak i samog Cezara, koji je pokušao s neke drvene kule prijeći na bedem. No, uprkos tome nije odustajao od opsade, to više je slao po nove i nove snage; konačno su pod izlikom da žele pregovarati primili u utvrdi odjel vojnika koje su po noći do jednoga pobili, popalili kuće i izvršili samoubojstvo, također pobili mnogobrojne žene i djecu, tako da Cezaru nije ništa palo u ruke; ni oni koje je zarobio žive, jer su također malo zatim i oni sebi oduzeli život.

ITINERARIUM ANTONINI AUGUSTI

Pod tim se nazivom javljaju dva itinerara. Jedan je itinerar provincija (kopnenih puteva), (*Itinerarium provinciarum Antonini Augusti*), a drugi sadrži udaljenosti između luka i otoka Sredozemlja (*Itinerarium maritimum Antonini Augusti*). Predaja ih je sačuvala i držala cjelinom, a pripisivali su se caru Marku Aureliju Antoninu Karakali (211.-217.). U kopnenom itineraru dan je opis puteva. U poglavlju 273., kao i 274. opisan je put od Akvileje do Siscije preko Liburnije.⁸

	8 Ab Aquileia per Liburniam		8 Od Akvileje preko Liburnije
	Sisciam mpm CCXIII		do Siscije 213 milja
273	1 Fonte Timavi mpm XII	273	1 Izvor Timava 12 milja
	2 Avesica mpm XII		2 Avesika 12 milja
	3 Ad Malum mpm XVIII		3 Ad Malum 18 milja
	4 Ad Titulos mpm XVII		4 Ad Titulos 17 milja
	5 Tharsatico mpm XVII		5 Tarsatica 17 milja
	6 Ad Tures mpm XX		6 Ad Turres 20 milja
	7 Senia mpm XX		7 Senija 20 milja
274	1 Avendon mpm XVIII	274	1 Avendo 18 milja
	2 Arupio mpm X		2 Arupij 10 milja
	3 Bibium mpm X		3 Bibij 10 milja
	4 Romula mpm X		4 Romula 10 milja
	5 Quadrata mpm XIII		5 Kvadrata 14 milja
	6 Ad Fines mpm XIII		6 Ad Fines 14 milja
	7 Siscia mpm XXI		7 Siscija 21 milja

⁸ I tekst i prijevod preuzeti su iz: Mate Suić, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb 1976., str. 302.

TABULA PEUTINGERIANA

Peutingerova karta dobila je ime po Konradu Peutingeru, njemačkom humanistu iz 16. st. To je crtani itinerar (*itinerarium pictum*).

Čuva se danas u Beču u Nacionalnoj biblioteci (Codex Vindobonensis 324). Sastoji se od jedanaest pergamentnih listova. Paleografski ona je nastala u 12. ili 13. stoljeću, ali je sadržaj sasvim sigurno antički. Prikazana je antička putna mreža, i nazivi lokaliteta su antički. Obuhvaća Srednju, Zapadnu i Južnu Europu, Srednji i Bliski Istok do Ceylona i Indije, te Sjevernu Afriku. Po svemu sudeći ona je kopija jednog rimskog itinerara koji je napravljen u 3. st. po karti svijeta što ju je izradio *Castorius*. Peutingerova karta donosi udaljenosti u miljama između pojedinih gradova,⁹ ali joj je nedostatak što slijedi samo putne pravce. Stoga baš gradići uz obalu kod Senja (*Lopsica* - Sv. Juraj npr.) su izostavljeni jer rimska cesta kod Senja prelazi Velebit i zato ova karta slijedi tu trasu pa su zato navedeni npr. Avendo i Arupij.

Cesta br. 50: Od Akvileje do Tesalonike

V463	Arsia fl. XII	V463	rijeka Raša	12
	AlvonaXX		Alvona	20
	TersaticaXX		Tarsatika	20
	Ad Turres XX		Ad Tures	20
	Senia XX		Senija	20
.....
464	Auendone X	464	Avendon	10
	Arypio X		Aripij	10
	Epidotio XVI		Epidotij	16
	Ancus XV		Ank	15
	Ausancalione XVI		Auzankalion	16
.....

Označen je i zaljev i luka Senja (*Port. Senia*).

GEOGRAF RAVENJANIN

Geograf Ravenjanin (*Geographus Ravennas* ili *Anonymus*) nepoznati je pisac iz Ravene, a glavno mu je djelo opis svijeta poznat pod nazivom *Cosmographia*. Djelo je nastalo ili u 6. ili u 7. st. Budući da ima određenih elemenata religioznosti, smatra se da je tvorac tog geografskog spisa svećenik. Služio se starijim izvorima između ostalog i izvornikom na osnovu kojega je rađena Peutingerova karta, kao i Plinijem i Ptolemejom, ali i nekim drugim grčkim i gotskim piscima od kojih spominje "filozofa Markomira".

⁹ Tekst je preuzet prema: Mate Suić, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb, 1976., str. 301.

U prvoj knjizi Ravenjanin donosi opću sliku svijeta prožetu religioznim razmišljanjima a u knj. II.-V. je popis oko 5.000 imena naselja i 200 rijeka Rimskog Carstva te Sredozemlja s otocima. O Senju i njegovoj široj okolici podatke nalazimo na dva mjesta. Jednom je to u IV. knjizi u poglavlju 22. gdje opisuje tzv. Trsatsku Liburniju i Istru, a drugi put kada ponovo rekapitulira gradove Trsatske Liburnije i Istre u knjizi V. a glavi 14.¹⁰

IV, 22

Iterum ad Mare Magnum, id est ad colfum occidentalem, ponitur patria que dicitur Liburnia Tarsaticensis. Quam patriam Liburniam super scripti, qui Carnich patriam, ipsi eandem descripserunt phylosophi. Sed ego secundum praefatum Marcomirum Gothorum phylosophum civitates inferius dictas eisdem Liburnie patrie nominavi. In qua patria plurimas fuisse civitates legimus, ex quibus aliquantas designare volumus, id est civitas

Elona, item	Da
Coriton	Argerunto
Bigi	Ospela
Puplisca	Senia
Turres	Raparia
Tharsaticum	Lauriana
Albona.	

Item iuxta ipsam Liburniam litus Mare Magnum est patria que dicitur Ystria, que ex Italia pertinet.

V, 14

Iterum civitas	
Enona	Agit
Corinthon	Argerunton
Bigi	Ospela
Publisca	Senia
Turres	Raparia
Tharsaticum	Lauriana
Albona	Arsia
Nesatium	Pola
Revingo	Parentium
Neapolis	Humago
Sipparis	Silbonis
Pirano	Capris
Tergeste	

IV, 22

Zatim uz Veliko more, uz njegov zapadni zaljev, ima zemlja po imenu Trsatska Liburnija; tu su zemlju Liburniju također opisali oni rečeni mudraci koji su opisali i zemlju Karniju. No ja sam niže rečene gradove te iste zemlje Liburnije naveo po spomenutom gotskom mudracu Markumiru. Čitamo da su u toj zemlji postojali vrlo mnogi gradovi, od kojih želim neke naznačiti; dakle grad

¹⁰ I tekst i prijevod preuzeti su prema: Mate Križman, *Antička svjedočanstva o Istri*, Pula-Rijeka, 1979., str. 326.-328., 330.-331., 334.-335. Problem Trsatske Liburnije znanstveno je obradio Mate Suić, *Liburnia Tarsaticensis, Adriatica praehistorica et antiqua*, Zagreb, 1970., str. 705.-716.

Elona-Nin, pa onda	Dan
Korint-Karin	Argerunt -Starigrad
Bigi-Bag	Ospela -Stinica
Pupliska-Sv. Juraj	Senija-Senj
Tures -Crikvenica	Raparija-Kraljevica
Tarsatik -Trsat	Laurijana-Lovran
Albona -Labin	

Isto tako, pokraj same Liburnije, uz obalu velikoga mora, leži zemlja po imenu Istra; ona spada u Italiju.

V, 14

Pa opet grad -	
...	
Enona-Nin	Agit
Korinth-Karin	Argerunt -Starigrad
Bigi-Bag	Ospela-Stinica
Publiska-Sv. Juraj	Senija-Senj
Tures-Crikvenica	Raparija-Kraljevica
Tharsatik-Trsat	Laurijana-Lovran
Albona-Labin	Arsija-Raša
Nezatij-Vizače	Pola-Pula
Reving -Rovinj	Parentij-Poreč
Neapol -Novigrad	Humago-Umag
Sippar -Sipar	Silbone-Savudrija
Pirano-Piran	Kapre-Kopar
Tergest-Trst	

GUIDO PISANUS

Klerik iz Pise godine 1118. ili 1119. načinio je izvod iz djela Geografa Ravenjanina *Cosmographia*. Međutim, taj je izvod opširniji od sada poznatog Ravenjaninova djela. U nabrojaju gradova na obali sjeverno od Drača spominje se Senj, te manji antički lokaliteti u njegovoj okolini (*Ospella* - Stinica). Iako je ovaj prijepis nastao u ranom srednjem vijeku, ipak ga kao i *Tabulu Peutingerianu* držimo antičkim izvorom te ga svrstavamo u ovu skupinu izvora za Senj i okolicu.¹¹

116

Argerunton	Senia	Laureana	Pola	Humagum
Bigi	Turres	Albona	Remigium	Sipparis
Ospella	Raparia	Arsia	Parentium	Silbonis
Publiska	Tharsaticum	Nesacium	Neapolis	Piranum

¹¹ Tekst sam preuzela iz: Nenad Cambi - Uroš Pasini, *Antički izvori o Naroni i Neretvi*, Znanstveni skup *Dolina rijeke Neretve od prethistorije do ranog srednjeg vijeka*, Hrvatsko arheološko društvo, Split, 1980., str. 293. Inače o Guidu iz Pise vidi: *Repertorium fontium historiae medii aevi*, fontes V, Gh-H, Romae MCMLXXXIV, p. 283.; Wolfgang, Buhvald, Armin Holveg, Oto Princ, *Rečnik grčkih i latinskih pisaca antike i srednjeg veka*, Tuskulum leksikon (preveo Albin Vilhar), Beograd, 1984., str. 387.

Literatura

1. *Appiani Historia Romana*, Vol. I, ed. T. Viereck et A. G. Roos, Lipsiae, 1962.
2. Buhvald, Wolfgang-Holveg, Armin-Princ, Oto, *Rečnik grčkih i latinskih pisaca antike i srednjeg veka*, Tuskulum leksikon, (preveo Albin Vilhar), Beograd, 1984.
3. Cambi, Nenad - Pasini, Uroš, *Antički izvori o Naroni i Neretvi*, Znanstveni skup *Dolina rijeke Neretve od prehistorije do ranog srednjeg vijeka*, Metković, 1977., HAD, Split 1980., str. 279.-293.
4. Jones, H. L., *The Geography of Strabo*, Loeb classical Library, London-Cambridge, 1969.
5. Kozličić, Mithad, *Historijska geografija istočnog Jadrana u starom vijeku*, Književni krug, Split, 1990.
6. Križman, Mate, *Antička svjedočanstva o Istri*, Pula-Rijeka, 1979.
7. Marković, Mirko, *Opisi Panonije i Ilirike u Strabonovoj Geografiji*, Geografski glasnik, god. 1985., br. 47, Zagreb 1985., str. 153.-161.
8. *Repertorium fontium historiae medii aevi*, V, Fontes Gh-H, Romae, MCMLXXXIV.
9. Suić Mate, *Istočna jadranska obala u Pseudo Skilakovu Periplusu*, Rad JAZU, knj. 306, Zagreb 1955., str. 121.-186.
10. Suić, Mate, *Liburnia Tarsaticensis, Adriatica praehistorica et antiqua*, Zagreb, 1970., str. 705.-716.
11. Suić, Mate, *Antički grad na istočnom Jadranu*, Zagreb, 1976.
12. Šašel-Kos, Marjeta, *Zgodovinska podoba prostora med Akvilejo, Jadranom in Sirmijem pri Kasiju Dionu in Herodijanu*, Ljubljana, 1986.

Geschichtliche Zeugnisse über Senj und seine Umgebung

Antike Quellen

Zusammenfassung

In diesem Beitrag erscheinen alle relevanten geschichtlichen griechischen und lateinischen Quellen der antiken Periode, die mit Senj und seiner Umgebung verbunden sind. Die Autorin macht eine Auswahl aus den Werken, die den liburnischen vorvelebitischen Küstenlandstrich und das velebitische japodische Gebiet im Inneren des Landes betreffen.

Außer dem ursprünglichen Text wird auch die Übersetzung in die kroatische Sprache beigelegt, die teils aus der zugänglichen Literatur, und teils für diese Gelegenheit zubereitet ist.

In diesem Artikel werden einige Schriftsteller (Geographe von Ravenna, Guido) in Betracht gezogen, die viel später gewirkt haben (erst im Mittelalter), aber die in ihren Werken antike Verhältnisse aufgeschrieben haben.